

सर्वोच्च अदालत, संयुक्त इजलास
सम्माननीय का.मु. प्रधान न्यायाधीश श्री कल्याण श्रेष्ठ
माननीय न्यायाधीश श्री ओमप्रकाश मिश्र
फैसला

०७०-सी-०३६५

मुद्दा : निषेधाज्ञायुक्त परमादेश।

ज्ञानेश्वरस्थित साई एजुकेयर बोर्डिङ हाईस्कूलको अख्तियारप्राप्त भई आफ्नो
हकमा समेत ऐ.का प्रिन्सिपल शान्ति बस्नेत..... १

पुनरावेदक
विपक्षी

विरुद्ध

सिन्धुपाल्चोक जिल्ला थकनी गा.वि.स. वडा नं. १ घर भै हाल का.जि.
जितपुरफेदी गा.वि.स. वडा नं. ७ बस्ने ऐ.ऐ. स्थित मातृ नेपाल अपांग
संघको अध्यक्ष नरबहादुर राउत..... १

प्रत्यर्थी
निवेदक

पुनरावेदन अदालतमा फैसला गर्ने:- माननीय मुख्य न्यायाधीश श्री केशरीराज पण्डित
माननीय न्यायाधीश श्री रामचन्द्र यादव
पुनरावेदन अदालत पाटन

पुनरावेदन अदालत पाटनको मिति २०६९।९।१८ को फैसला उपर विपक्षीको
तर्फबाट न्याय प्रशासन ऐन, २०४८ को दफा ९ बमोजिम यस अदालतमा पेश हुन आएको
प्रस्तुत मुद्दाको संक्षिप्त तथ्य र ठहर यस प्रकार छ:-

म निवेदकले सामाजिक सेवा भावले प्रेरित भई मिति २०५८।१।२० गते आफै
अध्यक्ष रही मातृ नेपाल अपांग संघ नामक संस्था जिल्ला प्रशासन कार्यालय काठमाडौँमा
दर्ता गराएको थिए। उक्त संस्थाको उद्देश्य मुख्य रूपमा वृद्ध, अपांग, बालबालिका र
महिलाको हित रक्षा गर्ने थियो। त्यसै क्रममा संस्थाले देशका विभिन्न क्षेत्रका ३५ जना
अपांग बालबालिकालाई पढाउन राखेको थियो। ती बालबालिकाको पठन पाठनको विषयलाई
लिएर विपक्षी साई एजुकेयर बोर्डिङ स्कूलकी प्रिन्सिपल शान्ति बस्नेत र म बीच करारनामा
भएको थियो। करारनामा अनुसार ती विद्यार्थीलाई विपक्षी विद्यालयले वार्षिक शुल्क नलिने,

कक्षा अनुसार मासिक शूलक लिने, शूलक महिना सकिएको १५ दिन भित्र तिर्नु पर्ने, बीचमा कक्षा छाडेमा कक्षा छाडनु भन्दा अगाडीको बाँकी मासिक शूलक तिर्नु पर्ने, विद्यार्थीलाई आवश्यक स्टेसनरी सामान सोही विद्यालयले उपलब्ध गराउने र सो को रकम संस्थाले तिर्ने उल्लेख भएको थियो। विद्यार्थीहरू त्यस प्रकार विपक्षी विद्यालयमा अध्ययन गरी रहेकोमा विद्यार्थीहरू आउन नसक्ने भएकाले ठूलागाउँ उच्च मा.वि. जितपुर फेदीमा अध्ययन गरिरहेका छन्। विद्यार्थीहरू विपक्षी विद्यालय छोडेको अहिले तीन वर्ष भैसकेको छ।

एक वर्ष नपुग्दै विद्यार्थी निकालेकोमा सम्झौता विपरीत एक वर्ष पूरैको रु. ८०,०००।— शूलक माग गरी करिब ८/९ महिना अगाडी देखि दवाव दिदै आएको अवस्था छ। सम्झौता अनुसार विद्यार्थीले बीचमा स्कूल छाड्दा स्कूल छोड्नु भन्दा अगाडिको मात्र शूलक बुझाउनु पर्ने हो। एक वर्षको होइन। विपक्षी प्रिन्सिपलले एक वर्षको रकम बुझाउन दवाव दिएको भएतापनि सम्झौता अनुसार तिर्नु पर्ने होइन भनी इन्कार गर्दै आएकोमा मिति २०६९।४।५ गते म नभएको अवस्थामा विपक्षी प्रहरी बिटबाट २ जना प्रहरी कर्मचारी आई आज ११.०० बजे भित्र उक्त रु. ८०,०००।— रूपैयाँ लिई महानगरीय प्रहरी वृत्त बालाजुमा उपस्थित हुनु, नभएमा संस्था बन्द गराई दिन्छौं भनी धाक धम्की दिएको कुरा संस्थाका कर्मचारीले मलाई मोबाईलबाट जानकारी गराएपछि म सो बिटमा तत्काल पुगी बोलाउनको कारणबारे सोधपुछ गर्दा अर्को प्रहरी निरीक्षकसँग सम्पर्क राख्नु भन्ने व्यहोराले जानकारी गराइयो। सो अनुरूप म त्यहाँ जाँदा विपक्षी शान्ति बस्नेत पनि त्यही भई प्रहरी कर्मचारीले तत्काल रकम तिर्ने दवाव दिदै संस्था बन्द गराउन धाक धम्की दिई मिति २०६९।५।५ गते रकम लिएर आउन भनिएको छ।

मैले उक्त रकम तिर्नु पर्ने होइन भनी प्रतिवाद गर्दा पुनः उल्लिखित दवाव र धाक धम्की दिई करीब ३/४ घण्टा राखी पछि छोडी दिएका छन्। हामीबीच भएको सम्झौता अनुसार अहित हुने काम गरेमा प्रचलित कानूनबमोजिम हुने छ भन्ने स्पष्ट उल्लेख छ। प्रहरी कार्यालयद्वारा कारवाही गरिने कुरा छैन। यसरी एकातिर मैले विपक्षी विद्यालयलाई

रकम तिर्न बुझाउन बाँकी छैन भने अर्को तिर सम्झौता अनुसारको काम कारवाही करार ऐन बमोजिम हुनेमा विपक्षीले प्रहरीलाई प्रभावमा पारी विपक्षी वृत्तले मलाई पक्राउ गर्ने, रकम तिर्न जवर्जस्ती गर्ने, गराउने रकम तिर्न नसके गैरकानूनी रूपमा थुनामा राख्ने र कागज गराउने समेतको आंशका विद्यमान रहेको हुँदा संविधान प्रदत्त संवैधानिक हक र नागरिक अधिकार ऐन, २०१२ प्रदत्त कानूनी हक संरक्षण गरी विपक्षीहरूको आंशकित कार्य रोकी पाउन अन्तरिम आदेश सहितको निषेधाज्ञाको आदेश जारी गरी पाउँ भन्ने समेत व्यहोराले निवेदकले पुनरावेदन अदालत पाटनमा पेश गरेको निवेदन।

विपक्षीहरूबाट १५ दिनभित्र लिखितजवाफ मगाउनु। साथै अन्तरिम आदेश माग गरेको सन्दर्भमा दुबै पक्ष राखी छलफल गराउन उपयुक्त हुने देखिएकोले मिति २०६९।५।७ गतेका दिन उपस्थित हुन विपक्षीहरूलाई म्याद सूचना दिई उक्त मितिसम्म निज निवेदकलाई प्रस्तुत विषयमा पक्राउ गर्ने, थुन्ने लगायतका कुनै पनि काम कारवाही नगर्नु, नगराउनु भनी अन्तरिम आदेश जारी गरिएको छ भन्ने व्यहोराले मिति २०६९।४।३२ मा आदेश भई उक्त दिन प्रस्तुत निवेदनको अन्तिम टुंगो नगालेसम्म निवेदकलाई कानून बमोजिम बाहेक लेनदेन जस्तो देवानी दायित्वको विषयमा गैरकानूनी रूपमा पक्राउ गर्ने, थुन्ने र मञ्जुरी विना रकम असूल उपर गर्ने समेत नगर्नु नगराउनु भनी विपक्षीहरूको नाममा अन्तरिम आदेश जारी गरिएको छ भन्ने व्यहोराले पुनरावेदन अदालत पाटनबाट मिति २०६९।५।७ मा भएको आदेश।

यस कार्यालयबाट निवेदकलाई पक्राउ गर्ने, उपस्थित गराउने र रकम तिर्न बाध्य पार्ने कार्य नगरेको हुँदा प्रस्तुत निवेदन खारेज गरी पाउँ भन्ने समेत व्यहोराले विपक्षी महानगरीय प्रहरी विट जितपुर फेदी र ऐ. प्रहरी वृत्त बालाजुको तर्फबाट एकै व्यहोराले तर फरक फरक रूपमा पेश भएको लिखितजवाफ।

निवेदकले यस विद्यालयमा ३५ जना विद्यार्थी पढाउँदै आउनु भएको थियो। हामीहरूबीच सो सम्बन्धमा करारनामा (संझौता) भएको थियो। करार बमोजिम मासिक रु.१७,५००।— शूलक, स्टेसनसरी सामानहरूको रकम पनि निवेदक संस्थाले नै तिर्ने

बुझाउने उल्लेख भए अनुसार मासिक शूलक र स्टेसनरी वापतको रु. ८०,०००।- नतिरी विद्यार्थीलाई पनि स्कूल नपठाएको कारण बाँकी रकम तिर्न बुझाउन भनेको कार्यबाट निवेदकको नागरिक हक र अधिकार हनन् नहुने हुँदा प्रस्तुत रिट निवेदन खारेज गरी पाउँ भन्ने समेत व्यहोराले विपक्षी विद्यालय र ऐ.का प्रिन्सिपलको तर्फबाट पेश भएको लिखित जवाफ।

निवेदकले विपक्षी विद्यालयलाई रकम बुझाउन बाँकी रहेको भन्ने सम्बन्धमा निवेदक र विपक्षी शान्ति बस्नेत बीच विवाद रही सोही देवानी दायित्वको विषयलाई लिएर विपक्षी शान्तिदेवी बस्नेत प्रहरी सहयोगको लागि विपक्षी प्रहरी कार्यालयमा गएको भन्ने कुरा लिखित जवाफबाट देखिएकोले निवेदकले देखाएको आशंकाको विद्यमानता पुष्टि हुन आएबाट देवानी दायित्वको विषयलाई लिएर निवेदकलाई पक्राउ गर्ने, थुनामा राख्ने र इच्छा विरुद्ध रकम असूल उपर गराउने कार्य नगर्नु नगराउनु भनी विपक्षीहरूको नाममा निषेधाज्ञाको आदेश जारी हुने ठहर्छ भन्ने समेत व्यहोराको पुनरावेदन अदालत पाटनको मिति २०६९।९।१८ को फैसला।

निवेदकले म प्रिन्सिपल भएको विद्यालयमा ३५ जना विद्यार्थी पढाएको कुरालाई स्वीकार गरेको देखिन्छ। विद्यार्थी पढाउने सम्बन्धमा हामीबीच सम्झौता भएको छ। सम्झौता अनुसार ३५ जना विद्यार्थीको मासिक शूलक रु. १७,५००।- हुन्छ। स्टेसनरी सामग्रीको पनि रकम बाँकी छ। निवेदकले पुनरावेदक विद्यालयलाई मासिक शूलक र स्टेसनरी सामग्री वापतको रकम नदिएको हुँदा रकम माग गरेको हो। रकम माग गर्दा निवेदकले मलाई उल्टै धम्काउने जस्ता आवान्छित गतिविधि गरेकाले शान्ति सुरक्षा समेतको लागि प्रहरीको सहयोग मागेको हो। रकम असूल उपर गर्न प्रहरी नपठाएको हुँदा पुनरावेदन अदालत पाटनको उक्त फैसला तथ्यको रोहमा नमिलेको हुँदा बदर गरी रिट निवेदन खारेज गरी पाउँ भन्ने समेत व्यहोराले विपक्षी साई एजुकेयर बोर्डिङ स्कूल र ऐ.को प्रिन्सिपल शान्ति बस्नेतको तर्फबाट यस अदालतमा पेश हुन आएको पुनरावेदन पत्र।

नियमबमोजिम दैनिक पेशी सूचीमा चढी पेश हुन आएको प्रस्तुत मुद्दाको मिसिल संलग्न कागजातहरूको अध्ययन गरी हेर्दा पुनरावेदन अदालत पाटनको मिति २०६९।९।१८ को फैसला मिलेको छ, छैन ? विपक्षीहरूको पुनरावेदन जिकिर पुग्न सक्ने हो, होइन भन्ने सम्बन्धमा निर्णय दिनु पर्ने देखियो।

निर्णयतर्फ विचार गर्दा पुनरावेदक विद्यालयमा निवेदकले संकलन गरेका ३५ जना बालबालिकाले २०६५ साल मंसिर महिनासम्म अध्ययन गरेको तथ्यमा विवाद छैन। ती ३५ जना विद्यार्थी पढाउने सम्बन्धमा पुनरावेदक विद्यालयको तर्फबाट प्रिन्सिपल पुनरावेदक शान्ति बस्नेत र मातृ नेपाल अपांग संघको तर्फबाट निवेदकले करारनामा गरेको देखिन्छ। उक्त करारनामा बमोजिम निवेदक/प्रत्यर्थीको तर्फबाट पठन पाठनको लागि पठाएका विद्यार्थीको मासिक शूलक र स्टेसनरी सामग्री वापतको रु. ८०,०००।— रकम नतिरी विद्यार्थी पनि नआएको कारण बाँकी रु. ८०,०००।— माग गर्दा उल्टै कुटपिीट गर्ने समेतका कार्य प्रत्यर्थी/निवेदकबाट भएको कारण शान्ति सुरक्षाको लागि प्रहरीलाई जानकारी गराएको अवस्थामा लेनदेनको विषयमा प्रहरीलाई गुहार मागेको भन्ने अर्थ गर्न नमिल्ने हुँदा पुनरावेदन अदालतको फैसला बदर गर्न पुनरावेदकले माग गरेको देखिन्छ। पुनरावेदन अदालत पाटनले निवेदकले देखाएको आशंकाको अवस्था देखिएबाट विपक्षीहरूको नाममा निषेधाज्ञाको आदेश जारी हुने ठहर गरेको देखिन्छ।

प्रस्तुत विवादमा निवेदक/प्रत्यर्थीले निवेदनपत्रमा देखाएको आशंकाको अवस्था विद्यमान छ, छैन भन्ने सम्बन्धमा विचार गर्दा निवेदकलाई मिति २०६९।४।५ गतेका दिन विपक्षी महानगरीय प्रहरी विट जितपुर फेदीमा बोलाएको देखिन्छ। निवेदक/प्रत्यर्थी उक्त विटमा पुगे पछि निवेदकलाई विपक्षी महानगरीय प्रहरी वृत बालाजुमा पठाई त्यहाँ पुग्दा पुनरावेदक शान्ति बस्नेत समेत सोही कार्यालयमा भई निवेदक र शान्ति बस्नेत बीचको माथि उल्लिखित रकम तत्काल तिर्न समेतका लागि दवाव दिएको भन्ने देखिन्छ। उक्त रकम शान्ति बस्नेतले माग्दा प्रत्यर्थी/ निवेदकले नदिएको र उल्टै कुटपिीट गरेको हुँदा प्रहरीसँग शान्ति सुरक्षाको विषयमा जानकारी गराएको भन्ने जिकिर गरेको भएतापनि प्रहरी

कार्यालयबाट निवेदक/प्रत्यर्थीलाई कुटपटीट गरेको, धम्काएको जस्ता विषयमा कुनै सोधपुछ गरेको भन्ने कुरा तथ्यगत रूपमा देखाउन सकेको देखिँदैन। प्रत्यर्थी निवेदक प्रहरी कार्यालयमा पुग्दा सोही कार्यालयमा फेला परेकी पुनरावेदकले सो कुरा नदेखाएबाट शान्ति सुरक्षाको विषयमा प्रहरी सहयोग मागेको देखिएन।

निवेदक व्यहोरा अध्ययन गर्दा पुनरावेदकहरू समेतसँग निवेदक/प्रत्यर्थी दुई पक्षका बीचको कारोबार र आर्थिक दायित्वको विषयमा मात्र विवाद भएको देखिन्छ। यस्तो विवाद लेनदेन प्रकृतिको हुने तथ्यमा विवाद छैन। देवानी दायित्वको विषयमा प्रहरी कार्यालयले अधिकारक्षेत्र ग्रहण गरी कारवाही गर्न मिल्दैन। विपक्षी प्रहरी कार्यालयको लिखित जवाफबाट पुनरावेदक शान्ति बस्नेत प्रहरी कार्यालयमा सोही लेनदेन तथा आर्थिक कारोबारको विषयलाई लिएर गएको भन्ने देखिँदा निवेदकले देखाएको आशंकाको विद्यमानता पुष्टि हुन आयो। अतः पुनरावेदन अदालत पाटनबाट मिति २०६९।९।१८ मा विपक्षीहरूको नाममा जारी भएको निषेधाज्ञाको आदेश मिलेकै हुँदा सदर हुने ठहर्छ। पुनरावेदकहरूको पुनरावेदन जिकिर पुन गर्न सक्दैन। प्रस्तुत मुद्दाको दायरीको लगत कट्टा गरी मिसिल नियमानुसार अभिलेख शाखामा बुझाई दिनु।

का.मु. प्रधान न्यायाधीश

उक्त रायमा म सहमत छु।

न्यायाधीश

इजलास अधिकृत :- भीमबहादुर निरौला

कम्प्युटर :- गिता घिमिरे (गिरी)

ईति सम्बत २०७१ साल फाल्गुण महिना ११ गते रोज २ शुभम्-----